

DETI AKO OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA

DANKA KNÁPKOVÁ - MARCELA TÓTHOVÁ

Ústav verejného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Slovensko

Abstrakt

V predkladanom článku sa zaoberáme kriminologickým pohľadom na deti ako obeť domáceho násillia. Po teoretickej stránke sa venujeme jednotlivým formám domáceho násillia na deťoch. Postupne charakterizujeme telesné a psychické týranie detí, sexuálne násillie voči deťom a taktiež aj zanedbávanie detí. Analyzujeme trestnoprávne možnosti postihovania domáceho násillia na deťoch a uvádzame niekoľko úvah de lege ferenda.

Kľúčové slová

Domáce násillie; formy domáceho násillia na deťoch; telesné týranie; psychické týranie; sexuálne násillie; zanedbávanie; trestnoprávne možnosti postihovania násillia na deťoch.

Abstract

The present article deals with the criminological view of children as victims of domestic violence. The theory we will look at various forms of domestic violence on children. Gradually, we characterize the physical and psychological abuse of children, sexual violence against children and also neglect. We analyze the possibility of criminal prosecution of domestic violence on children and are a few considerations de lege ferenda.

Key words

Domestic violence; forms of violence; physical abuse; psychological abuse; sexual violence; neglect; criminal sanction violence against children.

1. DETI AKO OBETE NÁSILIA V RODINE

Násillie v rodine sa dotýka tých najužších vzťahov a preniká do všetkých úrovní rodinného systému. V literatúre sa stretávame s mnohými typmi násillia v rodine v závislosti od podoby a postavenia zúčastnených osôb v rodine. Niektorí autori však tieto formy násillia za domáce násillie v pravom slova zmysle nepovažujú, nakoľko za domáce násillie považujú len násillie medzi manželmi resp. medzi partnermi, druhom a družkou. V predloženom článku vychádzame zo širšieho poňatia domáceho násillia, ktoré zahŕňa nie len násillie medzi manželmi, partnermi, druhom a družkou, ale aj iné formy násillia páchaného medzi členmi jednej domácnosti. V nich sa odrážajú predovšetkým určité vývojové aspekty a tiež medzigeneračné súvislosti. V tomto smere rozlišujeme:

- *násillie na deťoch* – syndróm týraného, zanedbávaného a sexuálne zneužívaného dieťaťa CAN (oficiálne štatistiky uvádzajú, že táto forma

násilia sa dotýka približne 4% detí, no podľa odborníkov je tento počet podstatne a to až dvojnásobne vyšší),

- *násilie partnerov (manželov, registrovaných partnerov) voči sebe navzájom* – násilie na ženách a menej často násilie na mužoch (syndróm týranej ženy 90%, násilie na mužoch 1%, pritom uvedené nízke % je odôvodňované tým, že muži o tomto probléme veľmi nehovoria, nakoľko sa hanbia priznať si týranie zo strany vlastnej partnerky, manželky; najčastejšie ide v ich prípade o psychické týranie a týranie sexuálne),
- *násilie detí voči rodičom, spravidla násilie na starých ľuďoch* (približne až 4-5% starých ľudí sa dotýka týranie v rodinách),
- *násilie voči členom rodiny, ktorí sú zdravotne postihnutí*, bez ohľadu na to, či ide o fyzické alebo mentálne postihnutie.

Úlohy prenasledovateľa a jeho obeť v každom z uvedených vzťahov sú navzájom prepojené a nie je možné predstaviť si jednu bez druhej. Počas ľudského života však môže dôjsť k vystriedaniu týchto úloh a to tak, že týrané dieťa sa môže v dospelosti stať tyranom svojich rodičov.

Obetou je väčšinou jedinec, ktorý má nejakú nevýhodu alebo nedostatok v porovnaní s páchatelom, je napríklad mladší, slabší, menej zrelý, neskúsenejší. Bez ohľadu na to, každej z obetí by mala byť poskytnutá adekvátna pomoc zo strany lekárov i orgánov činných v trestnom konaní, psychológov, susedov, kolegov, známych, ktorí nesmú ostať voči prejavom domáceho násilia nevšímaví. Každý má právo žiť slobodne, bez strachu z násilia a nikto tiež žiadny prejav násilia nie je povinný tolerovať.

Každý z uvedených druhov domáceho násilia možno rozdeliť na aktívnu a pasívnu formu. Pri aktívnom týraní alebo zneužívaní ide o násilné činy alebo konanie v telesnom, psychickom alebo pohlavnom zmysle, pričom konkrétne aktivity sú nasmerované voči obeť s cieľom ublížiť jej. Pri pasívnej forme ide o zanedbávanie, ktoré možno považovať za násilné len v metaforickom zmysle, pretože sa v tomto prípade nevyužíva telesná sila, napriek tomu však môže pasívne týranie, alebo zneužívanie spôsobiť telesnú, alebo duševnú ujmu, resp. môže byť príčinou fyzického aj psychologického zranenia. Obete domáceho násilia sú pritom len málokedy vystavené iba jednej forme týrania či zneužívania. Napríklad fyzickému týraniu a sexuálnemu zneužívaniu často predchádza a sprevádza ho duševné a citové týranie. Prejavuje sa od slovných útokov a hrozieb až po uzamykanie dieťaťa alebo staršieho závislého člena rodiny do miestnosti a odopieranie odpočinku, stravy, spánku či odevu.

Z hľadiska fenomenológie je teda násilie na deťoch len jednou z viacerých foriem domáceho násilia v širšom slova zmysle. Nepodceňujúc závažnosť a následky domáceho násilia na ženách, na mužoch alebo senioroch však

práve kategória detí vykazuje viacero osobitostí. Ide pritom o osobitosti vzťahujúce sa na vek a profil obete, o osobitosti charakterizujúce profil typického násilníka a vo všeobecnej rovine ide aj o osobitosti týkajúce sa príčin a následkov tohto druhu domáceho násilia.

Domácemu násiliu páchanému na deťoch je v súčasnosti venovaná v našej spoločnosti veľká pozornosť. Tomu zodpovedá aj množstvo literatúry, ktorá je k dispozícii a ktorá po teoretickej stránke rieši teoretické problémy domáceho násilia na deťoch a snaží sa o poskytnutie metódik a praktických návrhov, pomocou ktorých by bolo možné zlepšiť aj reálnu situáciu. Napriek skutočnosti, že v našej spoločnosti je na národnej i nadnárodnej úrovni jednoznačne deklarovaná požiadavka boja s domácim násilím a teda aj s násilím páchaným na deťoch, praktická stránka tohto problému ostáva veľmi náročná z dôvodu vysokej latencie domáceho násilia, v súvislosti s problémami v otázkach jeho postihovania a značným komplikáciám, ktoré sa vzťahujú aj na oblasť dokazovania domáceho násilia.

Podľa štatistických údajov je pre deti rodina pomerne nebezpečným prostredím, čo je odôvodnené ich pozíciou slabšieho voči dospelému a závislosťou na ňom. Zneužívanie a týranie sa vyskytuje z hľadiska štruktúry spoločnosti prakticky vo všetkých spoločenských vrstvách. Vyšší výskyt sa spája s chudobou a s nízkym stupňom vzdelania rodičov, dospelých členov domácnosti. Z psychologického hľadiska sa považujú za rizikové faktory, ktoré sa týkajú vzťahov v rodine, štruktúry rodiny (úplnosť), vzťahov rodičov k deťom (či rodičia deti chceli alebo nie, či sa dieťa nepodobá niekomu, koho rodičia nemajú radi), telesných alebo osobnostných charakteristík, ktoré komplikujú starostlivosť o dieťa. Ďalšia skupina rizikových faktorov sa vzťahuje na rodičov, ich závislosť od alkoholu, drog, osobnostných vlastností ako napríklad agresivita.

Dôsledky zneužívania, týrania a zanedbávania detí v rodinách mávajú dlhodobý charakter. Nemusia sa prejaviť u každého týraného dieťaťa, ale môžu sa prejaviť aj u detí, ktoré boli len svedkami týrania, hoci samé o sebe terčom útoku neboli. Liečenie dôsledkov je obvykle komplikované, avšak je nevyhnutné. Deti, ktoré boli priamo obeťami domáceho násilia alebo boli len svedkami domáceho násilia majú v staršom deťom veku (približne od 10 do 14 resp. 15 rokov veku) väčšie sklony ku kriminálnemu správaniu. Tieto problémy sa prenášajú kontinuálne do všetkých úrovní dospelého veku. Mnohé zo zneužívaných detí majú teda problémy nie len v neskoršom období, ale taktiež aj v dospelosti. Tieto problémy sa môžu prejavovať v partnerských vzťahoch a v manželstve (jedinci zneužívaní v detstve bývajú zneužívaní aj svojimi partnermi v dospelosti), a tiež v rodičovských vzťahoch (u detí, ktoré boli zneužívané, je zvýšená pravdepodobnosť, že sa budú správať zle voči svojim deťom). Podľa prof. Hrušákovvej ide o syndróm opakovanej voľby, ktorého podstata spočíva v tom, že týrané a zneužívané deti v neskoršom veku používajú rovnaké formy správania vo

vzťahu k vlastným deťom. Je tomu tak z dôvodu, že deti v podstate predstavujú najzraniteľnejšiu a najovplyvniteľnejšiu obeť domáceho násilia.

Z pohľadu dieťaťa ako obeť domáceho násilia možno okrem fyzického týrania hovoriť aj o poškodzovaní dieťaťa psychickým týraním, sexuálnym zneužívaním, zanedbávaním starostlivosti alebo dokonca citovou depriváciou. Dieťa, ktoré sa stane obeťou takéhoto zlého zaobchádzania, je často najmladším dieťaťom v rodine, ktoré jeho rodičia vidia ako určitým spôsobom zvláštne, s určitým typom fyzického či mentálneho postihnutia, dieťa dráždivé alebo dieťa s odlišným temperamentom ako majú jeho rodičia. O psychickom násilí vo vzťahu k dieťaťu a teda celkovo o domácom násilí hovoríme aj v súvislosti s pojmom agresia¹. Agresia nemusí byť síce cielená priamo na dieťa, ale môže sa prejavovať medzi rodičmi navzájom, no následky utrpených tráum sa môžu vo vývoji dieťaťa prejavovať rôznymi spôsobmi. Reakcia dieťaťa je podmienená vekom, fázou vývoja, predchádzajúcimi skúsenosťami, jeho adaptačnými schopnosťami a obrannými mechanizmami, ktoré ku zvládnutiu psychickej traumy používa. Emocionálne prežívanie dieťaťa je spojené s pocitmi bezmocnosti, straty opory a ochrany, s pocitmi hanby a poníženia, so zúfalstvom a úzkosťou. Charakteristickým znakom tejto traumy je, že postupom času nemizne a neoslabuje sa.

Transgeneračný prenos detskej skúsenosti z týrania, zneužívania alebo zanedbávania sa môže prejaviť hlavne v dospelosti vo vlastnej rodičovskej úlohe. Je známe, že ľudia, s ktorými sa počas detstva zle zaobchádzalo, opakujú rovnaké vzory správania sa vo vzťahu k svojim deťom (syndróm opakovanej voľby), rovnako ako rodičia, ktorí boli ako deti týraní a ktorí sa stávajú obeťami týrania zo strany vlastných detí.²

Deti, ktoré sú obeťami šikany sa javia ako precitlivené, bojzlivé a nedokážu svoj strach skrývať. Typické je, že nevedia reagovať na konfliktné situácie, v ktorých namiesto toho, aby sa bránili podliehajú panike, zmätujú, strácajú istotu a sebavedomie. Zvyčajne ide o jedincov, ktorí sú telesne slabší a fyzicky menej zdatní ako agresor, avšak nie vždy je to podmienkou. Do pozície obeť sa môže dostať aj dostatočne silné dieťa, ktoré sa však nedokáže vzoprieť posmeškom.

Typickejším scenárom je, že obeťou sa stane dieťa, ktoré je nejakým spôsobom iné, či už v pozitívnom alebo negatívnom zmysle, má nejaký psychický alebo fyzický handicap, stojí mimo skupinu. Z telesných handicapov sa najčastejšie ako príčina šikany vyskytuje obezita,

---

¹ Bližšie pozri Knápková, D.: Obete domáceho násilia. Dizertačná práca. Bratislava, Právnická fakulta, Bratislavská vysoká škola práva, 2009, s. 6 - 23

² Bartošová, J.: Miesto nebezpečnejší než náměstí? Hospodářské noviny, 2004, č. 240, s. 11

neobratnosť, telesné postihnutie, následky úrazov a operácií ako sú jazvy, zhoršená pohyblivosť, deformácie. Z psychických vlastností ide najčastejšie o poruchy pozornosti, hyperaktivitu, poruchy učenia, prípadne mentálna zaostalosť. Nezriedka sa stáva, že dieťa s takýmito vlastnosťami nenájde podporu, pochopenie a ochranu ani u pedagóga, pretože sa nespráva vzorne, je nedisciplinované, vyrušuje a podobne.

U detí trpiacich mentálnou zaostalosťou existuje veľké riziko, že bude proti nim použitá ich zvýšená sugestibilita a zlá orientácia v sociálnych situáciách a vzťahoch. Najmä v poslednej dobe sa dôvodom na šikanovanie stáva nízky sociálny a ekonomický status rodiny, z ktorej obeť pochádza.

Deti ako obeť domáceho násillia môžeme podľa Kolára rozdeliť do štyroch skupín, ktoré sa však môžu do istej miery vzájomne prelínať:

- obeť slabé, s psychickým alebo telesným handicapom,
- obeť silné a náhodné – ide o deti, ktoré sa stanú obeťami náhodou, ale nie sú ochotné sa s touto pozíciou zmieriť a aj napriek opakovaným útokom sa im časom môže podariť ubrániť sa. Druhým, horším variantom je, že násillie sa môže v podobe pomsty stupňovať,
- obeť deviantné a nekonformné,
- šikanovaní žiaci so životným scenárom obeť – ide o deti, ktoré sú nápadne ustráchané, citlivé, mierumilovné a neschopné brániť sa.

Nezriedka sa stáva, že obeť je zároveň aj agresorom. Ide o deti, ktoré provokujú ostatných, ubližujú im a potom sa nechávajú zbiť. Väčšinou sú to jedinci s chudobnými citovými väzbami, ktorí sa snažia týmto spôsobom kompenzovať si nedostatočné zaradenie do kolektívu. Agresorov, ktorí im ubližujú pri riešení šikany často označujú ako svojich najlepších kamarátov. U tejto skupiny obeť je podľa výskumov Glovera, Gougha, Johnsona, Cartwrighta až trikrát vyššia miera neistoty a štyrikrát častejší pocit vlastnej nedostatočnosti ako v iných skupinách. Rovnako je podstatne (až štyrikrát) pravdepodobnejšie ako v iných skupinách, vrátane skupiny agresorov, ktorí nie sú súčasne obeťami, že tzv. agresívne obeť budú veriť tomu, že tí, čo sú šikanovaní si to zaslúžia. Na druhej strane je až štyrikrát pravdepodobnejšie, že budú ľutovať toho, že ubližovali druhým. Kopányová a Matula vo svojich výskumoch zistili, že agresívne obeť sú deti v skupine veľmi neoblíbené a zvyčajne ide o deti nadmerne provokujúce s výrazne sebakresadzujúcim sa správaním.

Zvláštnou skupinou obeť šikanovania sú tzv. „odpadlíci“. Ide o deti, ktoré boli z nejakého dôvodu vylúčené zo skupiny, ktorej boli členmi. V niektorých prípadoch ide iba o dočasnú situáciu a všetko sa vyrieši postupne samé, avšak sú prípady, kedy je situácia veľmi vážna. Stáva sa tak

predovšetkým vtedy, ak ide o nejakú formu pomsty skupiny voči jej bývalému členovi. Príčinou zmeny správania skupiny voči niektorému z jej členov sa môže stať previnenie člena voči normám a pravidlám skupiny, snaha o prevzatie vedúceho postavenia v skupine, ale aj chuť skupinu z nejakého dôvodu opustiť, či pripojiť sa k inej, konkurenčnej skupine.

2. FORMY DOMÁCEHO NÁSILIA PÁCHANÉHO NA DEŤOCH

K najtypickejším formám domáceho násilia na deťoch zaradujeme:

- telesné týranie detí,
- psychické týranie detí,
- sexuálne násilie na deťoch a
- zanedbávanie.

Telesné týranie detí:

Telesné týranie detí v rodinnom prostredí z hľadiska možných následkov ohrozuje samotnú fyzickú existenciu obete z dôvodu závažných telesných poranení a poškodení. Na základe vonkajších prejavov následkov tohto druhu týrania je často podstatne lepšie rozpoznateľné ako iné formy týrania.

Telesnému týraniu detí je v teoretickej rovine venovaná značná pozornosť. Viacerí autori pri definovaní tejto formy domáceho násilia kladú dôraz na správanie páchatel'a, iní naopak vychádzajú z dopadu násilného správania sa na dieťa.

Definícia CAN (syndróm týraného a zneužívaného dieťaťa) Zdravotnej komisie Rady Európy z roku 1992 definuje telesné týranie ako „telesné ublíženie dieťaťa, alebo nezabránenie ublíženiu alebo utrpeniu dieťaťa, vrátane úmyselného otrávenia alebo udusenía dieťaťa a to tam, kde je určitá znalosť či dôvodné podozrenie, že zranenie bolo spôsobené alebo mu vedome nebolo zabránené.

Z viktimologického hľadiska je možné do fyzického týrania zaradiť rôzne kožné poškodenia a poškodenia sliznice dieťaťa, stratu vlasov po vytrhaní, poškodenia tkanív, poškodenie kostí, rôzne poškodenia vnútorných orgánov, poškodenie mozgu a tiež poškodenia nervovej sústavy. Zaradujeme sem aj poškodenia genitálií pri sexuálnom zneužívaní, ktoré však nemusí mať nevyhnutne telesné dôsledky.

Menej tradičný prístup Gellesa a Strausa sa zakladá na rozlišovaní dvoch dimenzií násilia v rodine – násilie expresívne a inštrumentálne a násilie

legitímne a nelegitímne. Expresívne týranie zahŕňa fyzické týranie, ktoré slúži k redukcii úrovne tenzie páchatel'a a má akúsi očistnú kvalitu pre páchatel'a. Obsahuje navyše aj zámer poškodiť obeť. Inštrumentálne násilie je používané ako prostriedok na dosahovanie požadovaných reakcií zo strany druhých ľudí napr. vynucovanie si disciplíny. Legitímne násilie je spoločnosťou schvaľované alebo povolené, avšak pri prekročení istej miery sa z neho stáva násilie nelegitímne.

Jedným z aktuálnych problémov spoločnosti je rodičovské správanie, ktoré fyzické týranie spôsobuje, a ktoré k nemu vedie. Týrajúce rodičovské správanie je považované za poruchu, v rámci ktorej jedna reakcia (týranie) je vybraná a uprednostnená pred druhou (dohovor).

Mnohé teórie, ktoré nahliadajú na fyzické týranie ako na konštrukciu odlišných (nenormálnych) reakcií rodičov predpokladajú, že takéto správanie nie je súčasťou normálneho rodičovstva. V takýchto modeloch potom fyzické trestanie a fyzické týranie sú dva odlišné spôsoby správania sa rodiča k dieťaťu. Procesy vedúce k fyzickému týraniu sú obvykle založené na traume rodičov, často na traume nevyriešenej.

Žiadny jednoduchý faktor neobjasňuje, prečo dochádza k fyzickému týraniu v rodine. Pri výskumoch fyzického týrania je dôraz kladený na skúmanie jednotlivých charakteristík rodičov, detí a prostredia, ktoré zvyšuje pravdepodobnosť výskytu fyzického týrania v rodine.

Najčastejšie skúmané charakteristiky páchatel'a spájané s fyzickým týraním vychádzajú zo socializačných faktorov – demografické ukazovatele, zneužívanie a týranie v detstve, biologické faktory – neurologické a neurofyziologické charakteristiky, fyziologická reaktivita, telesné a zdravotné problémy, kognitívne a emočné faktory, sebahodnotenie a sila ega, schopnosť sebakontroly, hodnotenie správania dieťaťa, životný stres a životné problémy, interakcia rodič – dieťa, stratégia výchovy. Zo štatistických údajov však možno konštatovať, že žiadny stály typ poruchy osobnosti alebo dokonca osobnostný rys nebol medzi týrajúcimi rodičmi dokumentovaný. Taktiež sa ďalej zistilo, že fyzicky týrané sú predovšetkým deti, ktoré sú rodičmi vnímané ako neprijateľné kvôli rôznym handicapom, či už fyzickým alebo psychickým, alebo aj kvôli problematickému výraznému temperamentu. Ide o deti, ktoré rodičom spôsobujú nejaké problémy a nepríjemnosti či stresy. Nebol však identifikovaný žiadny jednotný osobnostný rys, ktorý by odlišoval deti týrané od detí netýraných. Je potrebné upozorniť na bludný kruh, ktorý vzniká neadekvátnymi reakciami rodičov na správanie sa detí, ktorým môžu zámerne alebo aj nezámerné provokovať a týmito reakciami sú spätne znova nepriaznivé reakcie na deti. Z faktorov prostredia, ktoré sú rizikové z hľadiska vzniku fyzického týrania, sú zvažované predovšetkým stres v živote rodičov, miera násillia v spoločnosti a podobne.

V súvislosti s fyzickým týraním je potrebné upozorniť na prístupy, ktoré fyzické týranie skúmajú v súvislosti s fyzickým trestaním detí. Fyzické trestanie možno definovať ako povolený fyzický útok na dieťa. Fyzické trestanie v sebe potom obsahuje násilie, ktorým je pôsobené na dieťa, aby bolo poslušné a prispôbovalo sa. Predpokladá, že účinky fyzického trestania ovplyvňujú pravdepodobnosť budúceho využitia fyzického trestania až deti samé dospejú do úlohy rodičov. Fyzickým trestaním je možné docieľiť krátkodobé zosúladenie, prispôbenie, z dlhodobého hľadiska však zvyšuje pravdepodobnosť deviácie, vrátane delikvencie v dospievaní a násilné správanie vnútri rodiny alebo mimo nej v dospelom veku. Fyzické trestanie môže spôsobiť zmeny osobnosti, znižuje sebavedomie, býva spojené s poruchami správania sa. Fyzické násilie používané v rodine proti dieťaťu, je väčšinou len jednou z foriem násilia, ktoré je v rodine realizované. Často tam, kde dochádza k fyzickému týraniu dieťaťa, býva napádaný aj jeden z rodičov, ktorý s použitím násilia nesúhlasí. Dôsledok fyzických trestov je potrebné zvažovať i vzhľadom na celkovú rodinnú klímu, v ktorej dieťa žije. Ďalej, či je trestanie spravodlivé alebo nespravodlivé a do akej miery je trest, ktorý sa uplatňuje prísny. Je pravdepodobné, že prísny a spravodlivý trest bude mať iné účinky a dopady v rodine ako tresty opačného charakteru. Primerané a spravodlivé tresty tiež majú iný výchovný dopad v rodine s vrelou emočnou klímou, ako v rodinách, kde vládne celkové nedorozumenie a citový chlad.

Psychické týranie detí

Najväčšie prekážky pri definovaní tohto javu ako jednej z foriem domáceho násilia všeobecne spočívajú v tom, že psychické týranie:

- nezanecháva telesné, viditeľné poranenia,
- vyskytuje sa v rámci nedbalostného konania rovnako ako pri konaní úmyselnom,
- vyskytuje sa spolu s väčšinou ostatných druhov týrania,
- obvykle je vyjadrené určitými štruktúrami správania sa ako jednotlivou epizódou a v dôsledku toho sa musí naň nahliadať z časového hľadiska.

Definícia CAN Zdravotnej komisie Rady Európy z roku 1992 definuje psychické týranie ako citové týranie, ktoré v sebe zahŕňa správanie, ktoré má vážny negatívny vplyv na citový vývoj dieťaťa a vývoj jeho správania sa. Citové týranie môže mať formu verbálnych útokov na sebavedomie dieťaťa, opakované ponižovanie dieťaťa či jeho zavrhovanie. Vystavovanie dieťaťa násiliu alebo vážnym konfliktom doma, násilná izolácia, obmedzovanie dieťaťa, vyvolávanie situácie, kedy dieťa má skoro stále pocit strachu môže tiež spôsobiť citové ublíženie.

V definícii psychického týrania od Garbarina sa uvádza, že psychické týranie je koncentrovaný útok dospelého jedinca na psychický vývoj dieťaťa, ktorý sa týka jeho „ja“ (self) a jeho sociálnych schopností. Ide o súbor psychicky deštruktívneho správania, ktoré má päť foriem – zamietnutie, izolácia, terorizácia, ignorovanie a korupcia. Niektorí autori pripájajú aj vykorisťovanie, ponižovanie, zlú socializáciu a odopieranie emočných vzťahov. Dunovský dopĺňa ešte vystavovanie konfliktom v rodine, navádzanie, neprimeraná kontrola a sledovanie, ale taktiež aj spôsobovanie strachu.

Za psychické týranie môže byť vo všeobecnej rovine podľa Daliganovej považované každé správanie, ktoré pravdepodobne spôsobuje trvalé poškodenie alebo neustále poškodzovanie sebahodnotenia jedinca.

Psychické týranie možno diferencovať na týranie aktívne a týranie pasívne. Aktívne týranie predstavuje používanie interpersonálnych techník zo strany poškodzovateľov, ktoré dezintegrujú osobnosť. Psychické týranie pasívne, ktoré je možné zaradiť tiež k zanedbávaniu, vedie primárne k psychickej deprivácii dieťaťa.

Následkom pasívneho psychického týrania je citová zanedbanosť prejavujúca sa zníženou schopnosťou nadviazať emocionálny kontakt, intelektová zanedbanosť alebo poruchy sociálneho vývoja. Následkom aktívneho psychického týrania môže byť nie len porucha psychického a sociálneho vývoja, ktorá sa môže prejavovať citovou plochosťou, neurotickými symptómami, delikvenciou, ale i dezintegráciou osobnosti, prípadne až vznikom závažného psychického ochorenia.

Martinková uvedené formy týrania dopĺňa aj o verbálne týranie – slovná agresia, slovný útok. Ide o komunikáciu smerujúcu k spôsobeniu a spôsobovaniu psychickej bolesti inej osobe alebo o komunikáciu takto vnímanú. Táto komunikácia môže byť aktívna alebo pasívna, prípadne ju možno členiť na verbálnu (nadávanie, urážanie) a nonverbálnu (ticho, neverbálne techniky). Čím viac rodičia voči dieťaťu používajú verbálnu agresiu, tým je väčší predpoklad, že dieťa bude viac fyzicky agresívne a bude mať interpersonálne problémy. Verbálna agresia rodičov vedie k bezprostrednej regulácii správania sa dieťaťa, avšak pri jej častom opakovaní vznikajú u dieťaťa pocity zloby a nenávisť, súčasne dochádza k poškodzovaniu sebahodnotenia a sebadôvery. Opakované verbálne agresie rodičov môžu u dieťaťa z dlhodobého pohľadu problémové správanie skôr vyvolávať, ako ho tmiť. Dieťa sa súčasne naučí tomuto spôsobu správania (vzorcu správania sa) a s veľkou pravdepodobnosťou ho bude používať v rodine, ktorú samo založí a vo vzťahu, ktorý vytvorí.

Sexuálne násilie na det'och

Sexuálne násilie, ktoré je v literatúre veľmi často nazývané tiež pohlavným zneužívaním, je vzhľadom na svoju povahu a charakter vyčleňované ako

samostatná forma násilia voči deťom, hoci je možné ho subsumovať pod týranie fyzické a býva často sprevádzané týraním psychickým.

Definícia CAN Zdravotnej komisie Rady Európy z roku 1992 definuje pohlavné zneužívanie ako nepatričné vystavenie dieťaťa pohlavnému kontaktu, činnosti či správaniu. Zahŕňa akékoľvek pohlavné dotýkanie, styk či vykorisťovanie kýmkoľvek, komu bolo dieťa zverené do starostlivosti alebo kýmkoľvek, kto dieťa zneužíva. Takouto osobou môže byť rodič, príbuzný, priateľ, odborný či dobrovoľný pracovník či cudzia osoba. Pohlavné zneužívanie sa delí na bezdotykové a dotykové; bezdotykové zneužívanie zahŕňa napríklad stretnutie s exhibicionistami a účasť na sexuálnych aktivitách, kde nedochádza k žiadnemu telesnému kontaktu, napr. vystavovanie dieťaťa pornografickým videozáznamom. Kontaktné zneužívanie je také, kde dochádza k pohlavnému kontaktu, vrátane dotýkania sa pohlavných orgánov, zahŕňa pohlavný, orálny i análny styk.

Podľa Russela je možné pohlavné zneužívanie vymedziť ako situáciu, kedy sú deti používané na priame fyzické uspokojovanie sexuálnych potrieb dospelých. Toto správanie dospelých je definované ako sexuálna stimulácia nevhodná z hľadiska veku dieťaťa, z hľadiska psychosexuálneho a aj z hľadiska jeho úlohy v rodine.

V rámci pohlavného zneužívania môžu byť vyčlenené nasledujúce kategórie správania, ktoré naznačujú variabilitu tohto javu, od najjemnejšieho manipulovania s dieťaťom až k najhrubšiemu násiliu aplikovanému na dieťaťu. Tieto kategórie môžu byť vzťahované na správanie dospelých jedincov oboch pohlaví. Môže ísť o:

- *rafinované pohlavné zneužívanie* – neobsahuje donucovanie, môže a nemusí zahŕňať sexuálny kontakt. Slúži na uspokojovanie potrieb emocionálnych či sexuálnych dospelých jedincov na účet emocionálneho vývoja potrieb dieťaťa. Napríklad dieťa dospelého masíruje, spí s ním v jednej posteli. Toto správanie je ťažké presne definovať, vymedzenie sa odvíja od kultúrne podmienených potrieb dieťaťa.
- *perverzné pohlavné zneužívanie* je správanie, ktoré je zamerané na zoslabenie a poníženie sexuality dieťaťa. Často býva doplnené týraním emocionálnym. Konkrétne môže ísť o vyhrážanie sa dieťaťu, že sa z neho stane homosexuálny jedinec, kritiku sexuálneho vývoja dieťaťa a pod.
- *zjavné pohlavné zneužívanie* predstavuje zjavný sexuálny kontakt medzi dospelým a dieťaťom. Zahŕňa pokusy o sexuálny styk, rôzne dotyky na intímnych miestach dieťaťa cez šaty i bez nich, milenecké bozky, objímanie, priame vystavovanie dieťaťa sexuálnym aktivitám dospelých. Zahŕňa niektoré formy donútenia alebo vydierania zo strachu pred prezradením. Ide o priamy pokus o uspokojenie sexuálnej potreby prostredníctvom dieťaťa a môže sa spájať s ostatnými formami týrania.

- *sadistické pohlavné zneužívanie* je správanie zamerané na zranenie dieťaťa. Sexuálne uspokojenie dospelého jedinca sa odvíja od úmyselného poškodenia dieťaťa, od túžby ublížiť mu.

Výskumy preukázali, že všetky formy pohlavného zneužívania dieťaťa sa môžu významne podieľať na deformácii normálneho psychosexuálneho vývoja jedinca a to od možného vzniku psychických chorôb, až k traumatickým posunom v oblasti citových a erotických hodnôt a k predčasnej erotizácii. Dieťa sa môže naučiť to, že za sex sa dajú získať darčeky a rôzne iné výhody, čo môže viesť k oslabeniu pocitu vlastnej dôstojnosti a zneváženie vlastnej sexuálnej identity, čo vedie až k počiatkom prostitúcie.

Za páchatel'ov pohlavného zneužívania detí bývajú označovaní najčastejšie mladí muži, avšak niektoré výskumy naznačujú, že zneužívanie ženami a mužmi v staršom veku nie je až tak mizivé ako sa predpokladalo. V štúdiu od Grotha bolo preukázané, že u jednej tretiny sledovaných mužov, ktorí sa dopustili trestného činu znásilnenia alebo sexuálne obťažovali deti, bola preukázaná závažná sexuálna trauma v rannom detstve.

Zanedbávanie

Pasívnou formou týrania je zanedbávanie vo všetkých uvedených typoch. Definícia CAN Zdravotnej komisie Rady Európy z roku 1992 definuje zanedbávanie ako akýkoľvek nedostatok starostlivosti, ktorý spôsobuje vážnu ujmu vo vývoji dieťaťa alebo ohrozuje dieťa.

Telesné zanedbávanie je chápané ako neuspokojovanie telesných potrieb dieťaťa. To zahŕňa neposkytovanie primeranej výživy, oblečenia, zdravotnej starostlivosti a ochrany pred zlom a škodlivými vplyvmi.

Citové zanedbávanie je neuspokojovanie citových potrieb dieťaťa a to pokiaľ sa týka náklonnosti i pocitu dieťaťa, že niekam patrí.

Zanedbávanie výchovy a vzdelávania je chápané ako neposkytovanie možnosti, aby dieťa dosiahlo naplnenie svojho plného vzdelanostného potenciálu a to napríklad neustálou absenciou v škole, detskou prácou v domácnosti i mimo nej. Takáto ujma intelektuálnemu rozvoju dieťaťa (zanedbávaním, nedostatkom stimulácie, zranením) má ďalšie dôsledky: zaostávanie a invaliditu.

3. TRESTNOPRÁVNE MOŽNOSTI POSTIHOVANIA DOMÁCEHO NÁSILIA NA DEŤOCH

V súvislosti s trestnoprávnymi možnosťami postihovania jednotlivých foriem domáceho násilnia páchaného na deťoch je potrebné vychádzať

z aktuálnej trestnoprávnej úpravy, ktorá je obsiahnutá v (druhej) osobitnej časti Trestného zákona, zákona č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov („v ďalšom texte len „TZ“). Práve v tejto časti sú totiž podľa druhového objektu systematicky usporiadané jednotlivé skutkové podstaty trestných činov do dvanástich hláv. Zmena štruktúry osobitnej časti TZ, ktorá nastala po rekodifikácii trestného práva v Slovenskej republike, odráža význam a dôležitosť jednotlivých objektov v súčasnej spoločnosti. V súlade s týmto kritériom boli do prvej hlavy osobitnej časti TZ začlenené trestné činy proti životu a zdraviu, za nimi trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti (II. hlava osobitnej časti TZ), trestné činy proti rodine (III. hlava osobitnej časti TZ), trestné činy proti majetku (IV. hlava osobitnej časti TZ) a podobne. Uvedenú systematiku osobitnej časti popisujeme zámerne z toho dôvodu, že jednotlivé formy domáceho násillia páchaného na deťoch by bolo možné subsumovať pod uvedené hlavy osobitnej časti TZ a riešiť ich týmto spôsobom. V súvislosti s fyzickým násillím prichádza do úvahy predovšetkým právna úprava I. hlavy osobitnej časti TZ, v súvislosti s psychickým násillím a so sexuálnym násillím možno uvažovať o právnej úprave II. hlavy osobitnej časti TZ a v súvislosti so zanedbávaním možno uvažovať o právnej úprave III. hlavy osobitnej časti TZ. O právnej úprave III. hlavy osobitnej časti však možno hovoriť aj v súvislosti so zvyšnými formami domáceho násillia páchaného na deťoch. Každá z uvedených hláv je teda významná a relevantná pri úvahách o možnostiach postihovania domáceho násillia páchaného na deťoch. Problematika domáceho násillia všeobecne je však teoreticky i aplikačne podstatne komplikovanejšia.

Je potrebné uvedomiť si a následne aj logicky zdôvodniť skutočnosť, že žiadna z dvanástich hláv osobitnej časti TZ neobsahuje skutkovú podstatu trestného činu domáceho násillia. Tento pojem pritom nie je definovaný ani vo všeobecnej časti TZ, čiže celkovo v ustanoveniach TZ absentuje. V tomto smere je potrebné mať na zreteli skutočnosť, že domáce násillie je z hľadiska foriem konaní veľmi rôznorodé, z hľadiska obsahu veľmi rozmanité a môže nadobúdať najrôznejšie podoby. Práve táto skutočnosť predstavuje najvýraznejšiu prekážku vytvorenia univerzálnej a jednotnej definície domáceho násillia ako takého a to nie len na národnej, ale aj na nadnárodnej úrovni.

Zásada *nullum crimen sine lege certa* odráža požiadavku určitosti trestnoprávnej normy. Ak má byť teda isté konanie považované za trestný čin, musí byť presne vymedzená nie len jeho objektívna stránka, ale aj ďalšie obligatórne znaky skutkovej podstaty. O exemplifikatívnom výpočte foriem konaní subsumovateľných pod pojem domáce násillie teda uvažovať nemožno. Na základe analógie v trestnom práve tiež nie je možné rozširovať podmienky trestnej zodpovednosti v neprospech páchatel'a (*nullum crimen sine lege stricta*). Taxatívne určenie hraníc domáceho násillia má však tiež svoje úskalia. Ak by sme do úvahy vzali užší taxatívny výpočet, niektoré formy konania, ktoré majú povahu i znaky domáceho násillia, by v

budúcnosti nebolo možné postihovať ako domáce násilie. Vzhľadom na popísanú systematiku osobitnej časti TZ by ich síce bolo možné postihovať prostredníctvom iných ustanovení osobitnej časti TZ, nie však ako domáce násilie a tým by sa zmysel skutkovej podstaty domáceho násillia strácal. Pri širokom taxatívnom definovaní skutkovej podstaty domáceho násillia by sme získali neúmerne dlhú a z hľadiska objektívnej stránky i objektu veľmi komplikovanú skutkovú podstatu, čo tiež nie je žiaduce. Celkovo však akékoľvek exaktné definovanie hraníc domáceho násillia pomocou foriem konania (užším či širším výpočtom) by viedlo k nežiaducemu ohraničeniu tohto pojmu.³ Ak by sa následne vyskytla istá forma konania, ktorá má znaky domáceho násillia, na základe uvedenej exaktnej definície by ju nebolo možné postihovať ako domáce násilie. Prípadne by tento jav viedol k opakovanej úprave skutkovej podstaty domáceho násillia formou novelizácie, čo by malo za dôsledok pokles právnej istoty. Okrem toho akákoľvek zmena aktuálnej právnej úpravy (nie len trestnoprávnej) vzhľadom na konkrétny prípad je výrazne na ujmu požiadavke, že právne predpisy majú mať všeobecný charakter t.j. že sa majú vzťahovať a majú zaväzovať neurčitý okruh adresátov.

Za najschodnejšiu cestu v tomto smere považujeme určenie taxatívneho výpočtu konaní, ktorý by mal byť doplnený o zovšeobecnené znaky konania chápaného ako domáce násilie. Pomocou nich by aj v budúcnosti mohlo byť konanie vykazujúce znaky domáceho násillia reálne postihované ako domáce násilie. Faktom však ostáva, že každou formou definovania domáceho násillia ako trestného činu by došlo len k znásobeniu už existujúcej právnej úpravy, ktorá je obsiahnutá v skutkových podstatách relevantných hláv osobitnej časti TZ. Jediným rozdielom by bolo zakotvenie znaku osobitného prostredia (resp. prostredí), v ktorom dochádza k naplneniu objektívnej stránky a znaku špecifickej úrovne vzťahov a príbuznosti osôb, medzi ktorými dochádza domácemu násilliu.

Ak by aj došlo ku skoncipovaniu skutkovej podstaty domáceho násillia, jej uvedenie do života by narazilo na vážny teoretický i aplikačný problém. Konkrétne z hľadiska systematiky osobitnej časti TZ by vznikol problém, pod ktorú hlavu túto skutkovú podstatu subsumovať, keďže zahŕňa nie len konania nasmerované proti ľudskému životu, zdraviu, slobode, ľudskej dôstojnosti, ale aj proti rodine. Alternatívnosť primárnych objektov ako aj objektívnych stránok by spôsobovala viaceré problémy. Ak by sme vzali do úvahy najdôležitejší chránený záujem (objekt) vystupujúci v uvedenej skutkovej podstate a dominujúci nad ostatnými, bolo by možné zaradiť skutkovú podstatu do I. hlavy osobitnej časti TZ. V konkrétnom prípade by však mohlo dôjsť k postihovaniu útokov na osobnú slobodu či ľudskú dôstojnosť prostredníctvom trestného činu proti životu a zdraviu. Došlo by

---

³ Tóthová, M.: Špecifiká odhaľovania korupcie. Prednáška na konferencii Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2010, Časť – Papiernička, 18. – 20. marec 2010

tak k zásadnému narušeniu systematiky osobitnej časti TZ, ktoré možno v zásade považovať za neprípustné. Vzhľadom na uvedené a stručne popísané skutočnosti sa v aktuálnych podmienkach javí definovanie skutkovej podstaty trestného činu domáceho násillia ako veľmi náročné, komplikované, ba dokonca až nemožné.

Z relevantných skutkových podstát zaradených do I. hlavy osobitnej časti, ktoré v prípade postihovania domáceho násillia páchaného na deťoch prichádzajú do úvahy je možné spomenúť predovšetkým trestný čin zabitia podľa § 147 a § 148 TZ, trestný čin usmrtenia podľa § 149 TZ, trestný čin ublíženlia na zdraví podľa § 155 až § 158 TZ. Ide o trestné činy, ktoré môžu byť spáchané v súvislosti s konaním, ktoré má charakter domáceho násillia, avšak s domácim násillím nemusia vôbec súvisieť. Konanie subsumovateľné pod domáce násillie je síce podľa nich možné postihovať, avšak v tomto prípade sa kladie dôraz na naplnenie všetkých formálnych znakov skutkovej podstaty. To, že k ich naplneniu došlo v rámci domáceho násillia je len jednou z okolností spáchania trestného činu, ktorá je však pre posudzovanie tohto konania ako trestného činu bezvýznamná. Všetky uvedené trestné činy v kvalifikovaných skutkových podstatách navyše postihujú páchatel'a, ktorý sa daného trestného činu dopustí na chránenej osobe⁴, avšak k takémuto konaniu opätovne môže a nemusí dôjsť v rámci domáceho násillia. Rovnako aj v tomto prípade platí, že pre posudzovanie konania je rozhodujúce naplnenie formálnych znakov trestného činu vrátane spáchania na chránenej osobe. Skutočnosť, že k naplneniu znakov skutkovej podstaty v rámci domáceho násillia je pre posúdenie konania irelevantná. Skutočnosť, že daný trestný čin bol spáchaný na chránenej osobe (podľa kvalifikovanej skutkovej podstaty) je okolnosťou, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby.

Rovnaký problém je pritom viditeľný aj pri relevantných trestných činoch zaradených do II. hlavy osobitnej časti TZ. Do úvahy v tomto prípade prichádza trestný čin obchodovania s deťmi podľa § 180 a § 181 TZ, trestný čin pozbavenia osobnej slobody podľa § 182 TZ, trestný čin obmedzenia osobnej slobody podľa § 183 TZ, trestný čin obmedzovania slobody pobytu podľa § 184 TZ, vydierania podľa § 189 TZ, obmedzovania slobody vyznania podľa § 193 TZ, trestný čin porušovania slobody združovania a zhromažďovania podľa § 195 TZ, ale aj skutkové podstaty trestných činov znásilnenia podľa § 199 TZ, sexuálneho násillia podľa § 200 TZ a tiež trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 a § 203 TZ. V každom z uvedených prípadov je náročné až nemožné určiť, či ku konkrétnemu trestnému činu došlo v súvislosti s konaním subsumovateľným pod pojem

---

⁴ Podľa § 139 ods. 1 TZ sa za chránenu osobu považuje dieťa, tehotná žena, blízka osoba, odkázaná osoba, osoba vyššieho veku, chorá osoba, osoba požívajúca ochranu podľa medzinárodného práva, verejný činiteľ alebo osoba, ktorá plní svoje povinnosti uložené na základe zákona, alebo svedok, znalec, tlmočník alebo prekladateľ. Ustanovenie odseku 1 sa nepoužíje, ak trestný čin nebol spáchaný v súvislosti s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby.

domáce násilie alebo s domácim násilím vôbec nesúvisia. V kvalifikovaných skutkových podstatách je taktiež prísnejšie postihované rovnaké konanie, ktorého sa páchatel' dopustí na chránenej osobe.

V základných aj kvalifikovaných skutkových podstatách však absentuje akýkoľvek znak, ktorý by umožnil rozlišovať, kedy dochádza k naplneniu znakov konkrétneho trestného činu v rámci domáceho násillia a kedy nezávisle na ňom. Práve zakotvenie takéhoto znaku resp. znakov do základnej skutkovej podstaty by umožnilo postihovať rovnaké formy konania, ktoré však možno vzhľadom na naplnenie špecifického znaku resp. znakov subsumovať pod pojem domáce násillie. Jednoznačne by sa tak dalo určiť, kedy ide o trestný čin spáchaný v rámci domáceho násillia alebo nezávisle od neho. Uvedené znaky je možné doplniť jednak do už existujúcich skutkových podstát trestných činov v podobe *alternatívnych zákonných znakov*, alebo je tiež možné zaviesť popri pôvodných základných skutkových podstatách (resp. následne za nimi) ďalšiu základnú skutkovú podstatu daného trestného činu, ktorá by bola totožná s predošlou, no pre jej naplnenie by sa obligatórne vyžadovalo aj naplnenie nižšie uvedených alternatívnych znakov. Týmto alternatívnym zákonným znakom by mala byť špecifikácia miesta spáchania trestného činu (t.j. trestný čin spáchaný v súkromí, v spoločnom obydli a podobne) alebo úroveň spolužitia osôb (t.j. v rodine, v manželskom, partnerskom alebo intímnom vzťahu). Zmyslom prvého alternatívneho znaku, teda miesta spáchania trestného činu, je pokrytie trestných činov odohrávajúcich sa za zatvorenými dverami v súkromí osôb. Domáce násillie a jednotlivé jeho formy a prejavy však nie je možné viazať výhradne na spoločné obydlie, byt, dom či iný uzavretý priestor určený na obývanie. S domácim násilím, obzvlášť s jeho psychickou formou v podobe prenasledovania, sa stretávame aj na mnohých iných miestach. Táto forma domáceho násillia by bola pokrytá druhým z uvedených alternatívnych znakov a to znakom úrovne spolužitia osôb. Týmto skutkovým podstatám by bola, samozrejme, priradená aj trestná sadzba zodpovedajúca nebezpečnosti, vážnosti domáceho násillia a potrebe ochrany spoločnosti pred jeho jednotlivými formami rešpektujúc pritom všetky funkcie trestu. V zmysle uvedenej úvahy by bolo možné presne určiť, kedy ku konkrétnemu trestnému činu dochádza v rámci domáceho násillia a kedy nezávisle na ňom a zároveň priradiť ku konkrétnemu protiprávnemu konaniu konkrétnu trestnú sadzbu resp. jej rozpätie.

Na účely trestnoprávneho postihovania domáceho násillia páchaného nie len na deťoch je veľmi dôležitá právna úprava obsiahnutá v III. hlave osobitnej časti TZ. Z pomedzi trestných činov možno v tejto súvislosti spomenúť najmä trestný čin zanedbania povinnej výživy podľa § 207 TZ, týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 TZ a tiež trestný čin ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ. Napriek tomu, že všetky uvedené trestné činy sú z pohľadu postihovania domáceho násillia významné, osobitná pozornosť sa venuje práve trestnému činu týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 TZ. Ide totiž o jediný trestný čin,

ktorým je možné, ako to vyplýva už aj z názvu a následne z obsahu skutkovej podstaty, postihovať domáce násilie. Priamo v znení tejto skutkovej podstaty je dokonca zakotvený znak úrovne vzťahu medzi páchatelom a hmotným predmetom útoku (poškodeným z trestného činu) a to tak, že vo vzťahu k páchatelovi ide o blízku osobu, zverenú osobu alebo osobu v jeho starostlivosti alebo vo výchove. Trestom odňatia slobody na tri až osem rokov je postihované konanie páchatel'a, ktorý spôsobuje hmotnému predmetu útoku fyzické alebo psychické utrpenie niektorou z uvedených foriem a to:

- „bitím, kopaním, údermi, spôsobením rán a popálenín rôzneho druhu, ponižovaním, pohrdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu alebo stresu, násilnou izoláciou, citovým vydieraním alebo iným správaním, ktoré ohrozuje jej fyzické alebo psychické zdravie alebo obmedzuje jej bezpečnosť,
- bezdôvodným odopieraním stravy, oddychu alebo spánku alebo odopieraním nevyhnutnej osobnej starostlivosti, ošatenia, hygieny, zdravotnej starostlivosti, bývania, výchovy alebo vzdelávania,
- nútením k žobrote alebo k opakovanému vykonávaniu činnosti vyžadujúcej jej neúmernú fyzickú záťaž alebo psychickú záťaž vzhľadom na jej vek alebo zdravotný stav alebo spôsobilej poškodiť jej zdravie,
- vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť jej zdravie, alebo
- neodôvodneným obmedzovaním v prístupe k majetku, ktorý má právo užívať, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.⁵

Podľa kvalifikovanej skutkovej podstaty (§ 208 ods. 2 TZ) sa pritom páchatel' postihne trestom odňatia slobody na sedem až pätnásť rokov, ak takýto trestný čin spácha a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, ak ho spácha z osobitného motívu, závažnejším spôsobom konania a aj vtedy, ak bol v predošlých dvadsiatich štyroch mesiacoch za rovnaké konanie odsúdený alebo prepustený z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za tento trestný čin (konkrétne recidíva).

Trestom odňatia slobody na dvadsať päť rokov alebo doživotným trestom sa postihne konanie páchatel'a, ktorý tento trestný čin spácha a viacerým osobám takto spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo spôsobí ich smrť.

Vzhľadom na konštrukciu uvedených skutkových podstat (základnej i dvoch kvalifikovaných) možno jednoznačne dospieť k záveru, že ide o formu

---

⁵ § 208 ods. 1 TZ

domáceho násilia. Podľa povahy konania, ktorým môže byť spôsobované fyzické či psychické utrpenie možno v rámci tejto skutkovej podstaty hovoriť o viacerých formách domáceho násilia. Pôjde o formy fyzického a psychického násilia. Šťasti takto možno postihnúť i zanedbávanie ako pasívnu formu týrania.

Postihovanie sexuálneho násilia na deťoch, prípadne komplexné postihovanie zanedbávania dieťaťa však touto skutkovou podstatou nemožno pokryť. V prípade sexuálneho násilia je potrebné čerpať z právnej úpravy obsiahnutej v II. diele II. hlavy osobitnej časti TZ. V prípade zanedbávania je možné do istej miery prihliadať na skutkovú podstatu trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby, no na zreteli je potrebné mať i skutkovú podstatu ohrozovania mravnej výchovy mládeže. K sexuálnym trestným činom ako aj k ohrozovaniu mravnej výchovy mládeže však môže dochádzať v rámci domáceho násilia a tiež aj nezávisle na ňom. V tomto prípade platí rovnako, ako sme už vyššie uviedli, že tento problém by bolo možné vyriešiť doplnením skutkových podstát o zákonné alternatívne znaky, ktoré by špecifikovali miesto spáchania trestného činu (t.j. trestný čin spáchaný v súkromí, v spoločnom obydli a podobne) alebo úroveň spolužitia osôb (t.j. v rodine, v manželskom, partnerskom alebo intímnom vzťahu).

4. ZÁVER

Domáce násilie páchané na deťoch možno považovať za jednu z najzávažnejších foriem domáceho násilia. Napriek tomu, že nemožno znižovať dôležitosť a závažnosť zvyšných foriem domáceho násilia, je potrebné mať na zreteli osobitosti domáceho násilia na deťoch. Okrem miesta resp. priestoru, v (na) ktorom sa toto konanie odohráva, a ktoré je spoločné pre všetky formy domáceho násilia je potrebné vnímať osobitosti subjektov tohto vzťahu, úroveň ich mravnej či rozumovej vyspelosti, schopnosť čeliť tomuto konaniu a znášať jeho následky po fyzickej i psychickej stránke a aj smerom do budúcnosti.

Domáce násilie všeobecne možno považovať za jeden z najaktuálnejších problémov súčasnej spoločnosti. Nasvedčuje tomu aj množstvo aktivít na národnej i medzinárodnej úrovni, ktoré sú zamerané na prevenciu, odstránenie a minimalizáciu jednotlivých jeho foriem. Sú odrazom toho, že súčasná spoločnosť už domáce násilie nechápe len ako súkromný problém, ktorý sa odohráva za zatvorenými dverami, a ktorý sa verejnosťou nedotýka. Násilie je však hlboko zakorenené v prirodzenej podstate človeka a navyše veľmi dlho bolo spoločnosťou ignorované a úmyselne prehliadané. Snaha o minimalizáciu a elimináciu domáceho násilia tak predstavuje vo väčšine prípadov len boj s veternými mlynmi. Proces odstraňovania a minimalizácie domáceho násilia je výrazne determinovaný legislatívnou úrovňou ochrany a postihovania, ktorá ešte v mnohých aspektoch nie je doriešená a ani

ideálna. Nájdenie správneho smeru v týchto otázkach sa však javí tiež ako značne komplikované a názory naň sa rôznia. Okrem legislatívnej úrovne tu významnú úlohu zohráva aj laická i odborná verejnosť. Len na základe celospoločenských odborných i laických aktivít, v ktorých sa premieta odmietnutie, intolerancia domáceho násillia, jeho nebezpečnosť a vysoká aktuálnosť, je možné do budúcnosti očakávať kvalitné výsledky. A to aj z pohľadu posilňovania účinnosti a efektívnosti právnej úpravy postihovania domáceho násillia vo všetkých jeho formách.

Literatúra:

- Jelínek, J.:K trestněprávnímu postihu domácího násillí. Kriminalistika, roč. 38, 2005.
- Kacafírková, M.: Domáci násillí. In: Trestní právo č. 5/2002.
- Knápková, D.: Domáce násillie. Dizertačná práca. Bratislava, 2009.
- Tóthová, M.: Špecifiká odhaľovania korupcie. Prednáška na konferencii Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2010, Časť – Papiernička, 18. – 20. marec 2010.
- Trestný zákon, zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov.

Kontakt – email

danka.knapkova@uninova.sk, marcela.tothova@centrum.sk